

DE GESCHIEDENIS VAN DE HAMSTER IN NEDERLAND

Johan Thissen

In Zoogdier 13(2) beschrijft Anneke Clason de geschiedenis van de hamster *Cricetus cricetus* in Zuid- en Midden-Limburg. Zij stelt dat er over het voorkomen in de prehistorie weinig bekend is, omdat er geen fossielen zijn in de kalkarme Limburgse bodem. Met behulp van Duitse en vooral Belgische literatuur is er echter meer over te zeggen.

De prehistorie

De Aziatische steppen zijn het centrum van het verspreidingsgebied van de hamsters als groep. Onze hamster komt daar nog steeds voor, tot in China (Zhang, 1997), en waarschijnlijk is hij op een gegeven moment uit Centraal-Azië naar Europa gekomen (Trouessart,

1910).

De vraag of de hamster pas in het Holoceen, dus pas na de laatste ijstijd, in Duitsland verschenen is, lijkt inmiddels opgelost. Gezien het feit dat het voorkomen van de hamster tijdens het eerdere Pleistoceen bekend is uit het huidige West-Frankrijk en Engeland, ligt het voor de hand dat de soort toen ook in Duitsland aanwezig was.

De hamster verdween na het Pleistoceen uit de westelijkste delen van zijn toenmalige areaal, waarschijnlijk door het opkomen van dicht bos, maar dit gold niet voor Midden-Europa. In Oostenrijk en Tsjechië handhaafde de soort zich (Spitzenberger & Bauer, 2001). De hamsters hoefden in het Holoceen dus niet van heel ver te komen om Nederland te bereiken.

De historie: geschreven bronnen

Schlegel (1862) noemt de hamster inderdaad niet, maar Zuid- en Midden-Limburg horen niet tot zijn studiegebied. Zowel in de reeks Natuurlijke historie van Nederland (1859-1862) als in Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland (1851-1866) wordt Limburg buiten beschouwing gelaten. Voor faunistische gegevens uit deze periode kan men voor Nederlands Limburg beter Belgische literatuur raadplegen, zoals De Séllys Longchamps (1842), die meldt dat men hem verteld heeft dat er op de rechteroever van de Maas in de omgeving van Venlo hamsters leven. Dit is de eerste, maar weinig zekere, melding van de hamster in Nederland: het eventuele voorkomen bij Venlo is nooit bevestigd. De eerste goed gedocumenteerde mel-

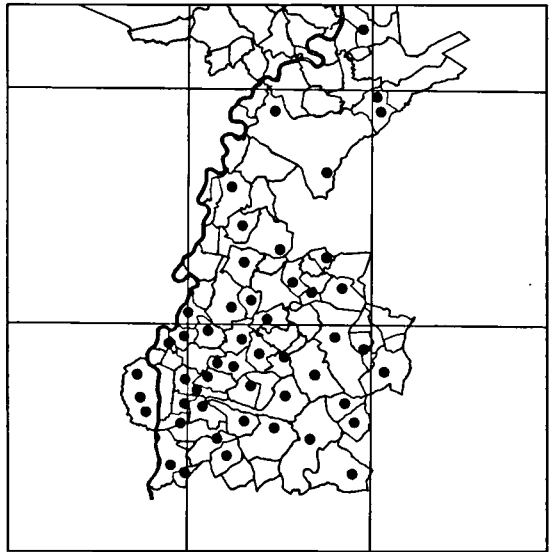
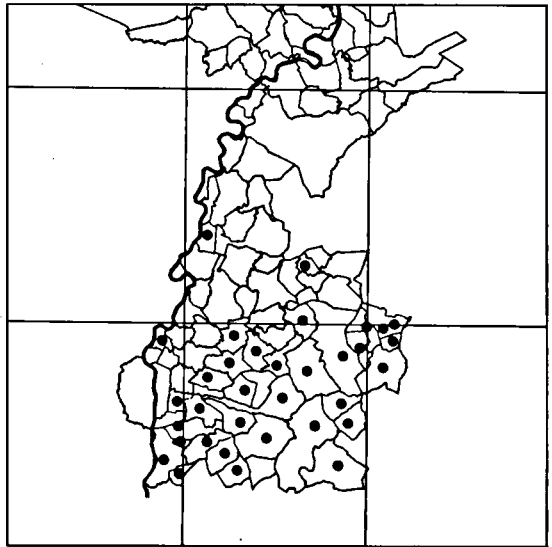
Hamster. Foto: Dick Klees

dingen in Nederland dateren uit 1879: de eerste hamsterplaag in Zuid-Limburg (Heerlen).

De uitbreiding van het areaal van de hamster in het noordwesten was begin vorige eeuw nog aan de gang (België: zie Dupond, 1932; Nederland: zie Pelzers & Lenders, 1992). Het is denkbaar dat de soort niet al met de eerste landbouw (5000 v. Chr.) naar ons land gekomen is, maar pas veel later. Op 31 oktober 1879 vraagt de Commissaris des Konings in het Hertogdom Limburg alle burgemeesters om informatie over "hetgeen omtrent dit dier, en de verwoestingen welke in het in Uwe gemeente zou hebben aangebragt, bekend is". De Tweede Kamer had namelijk bij de begrotingsbehandeling inlichtingen gevraagd "omtrent het verschijnen in dit gewest van een zeer gevaarlijk graan-etend dier, den hamster, ...". Op 1 december 1879 schrijft de Commissaris des Konings aan de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid het volgende: "De hamster [...] is sedert eenige jaren in enkele gemeenten [...] langs de Deutsche grens, uit welk land hij schijnt te zijn gekomen, onder de naam van korenwolf bekend, ...".

De vraag blijft overigens of de hamster toen inderdaad pas kort in Nederland was of lange tijd onopgemerkt gebleven is. Husson (1949) kon, ondanks uitgebreid archiefonderzoek, deze vraag niet oplossen. Hij schrijft: "Alle gegevens kunnen plausibel verklaard worden door aan te nemen, dat in diverse streken de hamster al heel lang voorkwam, maar wegens zijn zeldzaamheid ontsnapte aan de mammologen." Mogelijk kan genetisch onderzoek, dat op dit moment loopt in Wageningen (Plant Research International en Alterra), deze vraag op korte termijn alsnog enigszins ophelderen.

Verspreiding van de hamster in Limburg vóór 1880 en in de periode 1938-1949 naar Husson, 1949 (bron: *Atlas van de Nederlandse Zoogdieren*)

Literatuur

Dupond, C., 1932. La propagation du hamster en Belgique. Mededeelingen van het Koninklijk Natuurhistorisch Museum in België 8 (26): 1-43.
 Husson, A.M. 1949. Over het voorkomen van de hamster, *Cricetus cricetus* (L.), in Nederland. Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg 2: 13-54.
 Pelzers, E. & A.J.W. Lenders, 1992. Hamster *Cricetus cricetus* (L., 1758). In: Broekhuizen, S. et al., (ed.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren: 235-239. St. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
 Schlegel, H. 1862. Natuurlijke historie van Nederland. De zoogdieren. Kruseman, Haarlem.

Sélys Longchamps, E. de, 1842. Faune belge, Ire partie, indication méthodique des mammifères, oiseaux, reptiles et poissons observés jusqu'ici en Belgique. H. Dessain/Liège & C. Muquart/Bruxelles.
 Spitzenberger, F. & K. Bauer, 2001. Hamster *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758). In: Spitzenberger, F. Die Säugetierfauna Österreichs: 406-415. Austria medien service GmbH, Graz.
 Trouessart, E.-L., 1910. Faune des Mammifères d'Europe. R. Friedländer, Berlin.
 Zhang, Y.Z. 1997. Distribution of mammalian species in China. China Forestry Publishing House, Beijing.